

POROČILO S SEMINARJA ARHIVSKO GRADIVO IN MOJA DOKTORSKA DISERTACIJA

Maja Vehar

Med 11. in 12. decembrom 2017 je na Oddelku za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani potekal mednarodni doktorski seminar z naslovom *Arhivsko gradivo in moja doktorska disertacija*. Udeležili so se ga doktorski študentje iz različnih mest nekdanje Jugoslavije – Ljubljane, Maribora, Beograda, Sarajeva in Zagreba. Njihovim prispevkom so prišli prisluhniti tudi nekateri mentorji, in sicer uveljavljeni raziskovalci različnih področij sodobne zgodovine – dr. Aleksandar Životić, dr. Tvrdko Jakovina, dr. Kornelija Ajlec ter dr. Božo Repe. Slednji je skupaj z dr. Bojanom Balkovcem otvoril dvodnevno dogajanje, ki je prvi dan zajemalo predstavitve prispevkov v treh panelih, večerni ogled filma *Houston, imamo problem!* ter pogovor z režiserjem, Žigom Vircem. Drugi dan pa je bil namenjen ekskurziji v Pivko ter ogledu odprtih depojev treh nacionalnih muzejev ter razstav in zbirk Vojaškega parka Pivka.

Osrednje vprašanje, s katerim so se ukvarjali udeleženci, je bilo arhivsko gradivo ter z njim povezani problemi ter izzivi, s katerimi se srečujejo pri raziskovanju. Kot prva je svoj prispevek z naslovom *Primarni viri v znanstvenoraziskovalnem delu* z področja zgodovine predstavila Nina Gostenčnik. Izpostavila je predvsem možnosti iskanja po bazah različnih arhivov (pokrajinskega ter republiškega) ter ozadje priprave podatkov, do katerih lahko uporabniki dostopajo. Tako je ponudila uvid v splošno delovanje arhivskega sistema, ki pa je bil v naslednjih nastopih konkretiziran s specifičnimi primeri. David Hazemali je na primer v okviru prispevka *Združene države Amerike in slovenski izseljenci v primežu prve svetovne vojne* izpostavil predvsem neobvladljivo količino ter jezik virov. Njegov prispevek se je dotikal prve svetovne vojne, naslednja dva prispevka pa sta se osredotočala na raziskovanje dogajanja v času druge svetovne vojne. Tako je Marko Miletić v prispevku *Problemi*

iztraživanja i stanje arhivske građe: Dravska banovina u aprilskom ratu 1941. godine izpostavil umestitev v širši časovni okvir pri raziskovanju začetka druge svetovne vojne v Jugoslaviji. V tem kontekstu je predstavil pomen različnega gradiva (spomini, objavljeni dokumenti, obstoječa literatura), predvsem neobjavljenega arhivskega gradiva, ki ga hrani Vojni arhiv Ministarstva odbrane Republike Srbije u Beogradu. Kot zadnji je v prvem panelu nastopil Dino Dupanović s prispevkom *Stanje arhivske gradje za grad Bihać, u II. Svejtskom ratu sa naglaskom na zločine*, ki se je prav tako kot predhodnika srečal s težavo dostopnosti gradiva. Za pisanje doktorske disertacije namreč uporablja tudi vire, ki se dotikajo vojnih zločinov in so posledično težje dostopni: zaradi zakonskih omejitev ali izgubljenosti/uničenosti/neprimerne urejenosti.

Drugi panel, ki ga je odprl Aleksandar Rakovnjac s prispevkom *Problemi istraživanja i stanje arhivske građe: Funkcionisanje jugoslovenske industrije i rudarstva u periodu obnove zemlje (1945–1947)*, se je tematsko navezoval na jugoslovanske mednarodne odnose. Če se je njegov prispevek nanašal predvsem na vprašanje navezanosti na Sovjetsko zvezo, pa je prispevek *Izzivi raziskovanja poljsko-jugoslovanskih odnosov v prvem desetletju po drugi svetovni vojni v poljskem arhivskem gradivu* Maje Lukanc osvetlil odnose s Poljsko ter vsebinske omejitve gradiva: nekompetentno osebje ambasad, telefonski dogovori ter skopost predvsem dokumentarnih virov. Le-teh ter tudi zvočnih posnetkov se je dotaknil Marino Badurina s prispevkom *Osobni i zvučni arhivski fondovi kao izvori za društveno-političku povijest socijalističke Jugoslavije*. Vse tri nastope je s teoretičnim pristopom do zastavljenega vprašanja zaokrožil Jasper Klomp s prispevkom *Archival Research and the Historian of the 21st Century: Opportunities and Pitfalls*, v katerem je poleg kritične analize virov izpostavil tudi pomen samorefleksije zgodovinarjevega dela.

Drugi panel je bil tako usmerjen predvsem v mednarodne odnose, zvočno gradivo ter teoretsko podlago, v zadnjem pa so se udeleženci ukvarjali z zdravstveno tematiko. Vinko Drača je v prispevku *Medicinska dokumentacija u istraživanjima povijesti psihijatrije* dotaknil gradiva *Arhiva Klinike za psihijatriju »Vrapče«* omenil specifičnost pristopa do

medicinskega gradiva: poznavanje medicinske terminologije in diskurza ter etična odgovornost raziskovalca. Le-to je poleg neurejenosti ter pisave virov poudarila tudi Minela Radušić v prispevku *Problemi i stanje arhivske građe o zdravstvenim prilikama u Bosni i Hercegovini (1878–1941)*. Da so navedeni problemi pogosti pri ukvarjanju z zdravstvenimi viri, je s konkretnimi primeri v prispevku *Raziskovanje spolne vzgoje na Slovenskem v prvih dveh desetletjih po drugi svetovni vojni na podlagi arhivskega gradiva* potrdila tudi Maja Vehar. Če so se prispevki tretjega panela dotikali predvsem pisnih virov, pa se je Monika Močnik v prispevku *Muzej kot arhivska inštitucija: Fototeka Muzeja novejšje zgodovine Slovenije* dotaknila fotografij kot zgodovinskih virov, s katerimi se srečuje pri urejanju in raziskovanju fotografskega fonda Marjana Cigliča.

Pregled vseh prispevkov nam omogoča sklep, da se zgodovinar tekom svojega raziskovanja sreča z različnimi fizičnimi ter vsebinskimi preprekami, svojevrsten napor pa predstavljajo tudi izbor virov, njihova kritična analiza ter nenazadnje tudi samorefleksija lastnega dela. Zgodovinar naj bi namreč stremel k čim večji objektivnosti, zato v njegovem delu ni prostora za manipulacijo z viri, kar pa je seveda dovoljeno v umetnosti. Odličen primer takšnega poigravanja z gradivom ter gledalci je film o jugoslovanskem vesoljskem programu *Houston, imamo problem!* Ker sama vsebina ter zgodba o njegovem nastajanju sovpadata s tematiko doktorskega seminarja, so organizatorji pripravili ogled filma za udeležence, njihove mentorje ter tudi študente. Le-temu je sledil pogovor z režiserjem Žigom Vircem, dr. Božom Repetom ter dr. Tvrdom Jakovino, ki ga je vodila dr. Kornelija Ajlec. Gostje so se dotaknili tako nastajanja filma (npr. izbora igralcev, posnetkov, snemanja) kot tudi njegovega odmeva v javnosti in s tem povezano teorijo spomina.

Če je bilo prvi dan dogajanje usmerjeno v diskusijo o arhivskem gradivu, je bil drugi dan namenjen predvsem seznanjanju z različnimi možnostmi postopanja z gradivom – predvsem muzejskimi predmeti. Udeleženci seminarja, njihovi mentorji ter študentje Oddelka za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani so namreč dan preživel v Pivki, natančneje v objektih nekdanjih italijanskih kasarn v Hrastju.

Tu so si ogledali odprte depoje treh nacionalnih muzejev, in sicer Muzeja novejšje zgodovine Slovenije, Narodnega muzeja Slovenije ter Tehniškega muzeja Slovenije. Gre za tako im. objekt D, ki je bil obnovljen leta 2017 s finančno podporo Evropskega sklada za regionalni razvoj in s površino 3.000 m² predstavlja največji depojski kompleks v Sloveniji. Le-temu je sledil še ogled razstav in zbirk Parka vojaške zgodovine Pivka, katerega osnovni cilj je, po besedah direktorja mag. Janka Boštjančiča, postati razgibano turistično središče, ki ponuja možnosti za izobraževanje, raziskovanje, doživetja (npr. vstop v podmornico, tankovski poligon) in nenazadnje tudi druženja. Predvsem slednje je bilo tudi eden od namenov organizatorjev doktorskega seminarja. Udeleženci, ki so še v procesu začetka znanstvenega raziskovanja, so si namreč lahko poleg novih vsebinskih spoznanj, usmeritev in predlogov pridobili tudi pomembno socialno mrežo, na katero se bodo lahko oprli pri nadaljnjem udejstvovanju v zgodovinopisju.